

Od stigme do dostojanstva

PERSPEKTIVE IN MOBILIZACIJA POTENCIALA ZA SPREMEMBO

Razumevanje stigme in njenega vpliva

S stigma opredeljujemo globoko zakoreninjena, napačna prepričanja, ki so diskriminatorna, razdiralna in zelo razširjena. Vplivajo na to, kako osebe, ki uporabljajo prepovedane droge, komunicirajo v družbi s svojimi vrstniki ter z zdravstvenim in kazenskoopravnim sistemom.

Ključni učinki stigmatizacije:

- Vpliv na osebe, da skrivajo svojo uporabo drog in uporabljajo droge v samotni.
- Odvrča ljudi od iskanja zdravstvenih in socialnih storitev.
- Zmanjšuje kakovost prejetih storitev in lahko vodi do slabših zdravstvenih rezultatov.
- Povečuje tveganje za kronični stres in slabše obvladovanje izzivov.
- Negativno vpliva na podporo, sprejemanje in uspeh programov in politik glede uporabe prepovedanih drog.

Vrste stigme:

- **Internalizirana/samostigma** izhaja iz negativnih prepričanj o sebi, kar povzroča občutke ničvrednosti/sramu.
- **Družbena stigma** vključuje miselnost „mi proti njim“, kar vključuje vzpostavljanje notranjih in zunanjih skupin na podlagi različnih dejavnikov. Lahko povzroči diskriminacijo in marginalizacijo ljudi, ki uporabljajo prepovedane droge.
- **Strukturna stigma** so pravila, politike in postopki javnih in zasebnih institucij na položajih moči, ki omejujejo pravice in priložnosti za pripadnike stigmatiziranih skupin.

Gonilniki stigme:

- Uporaba jezika, izrazoslovja, ki stigmatizira.
- Negativne upodobitve uporabe prepovedanih snovi v medijih.
- Napačne predstave, da je zasvojenost izbira in da bi ljudje lahko prenehali uporabljati prepovedane droge, če bi to res želeli.
- Nezdostno izobraževanje zdravstvenih delavcev o etiologiji, diagnostiki in zdravljenju zasvojenosti še naprej ohranja stigma glede uporabe prepovedanih drog.

Razumevanje stigme v zdravstvenem sektorju in sektorju pregona

Široko razširjena družbena stigma prav tako ovira dostop do storitev zmanjševanja škode (npr. varne sobe), saj stigma spremlja vzpostavitev teh storitev. Takšen primer je iskanje stavbe za zagotavljanje te storitve, ki je lahko težavno; deloma zaradi nasprotovanja soseske, zaradi česar se uporabljajo slabo vzdrževane zgradbe. To daje vtis, da vrsta oskrbe in storitve ni pomembna, kar še dodatno ohranja stigma.

Organi pregona

- Obstaja globoko zakoreninjena kultura stigme, ki lahko obstaja v kazenskem pregonu. Pomembno je obravnavati stigmatizirajoče dojemanje, ki ga lahko ima osebje policije, oz. organi kazenskega pregona, saj so pogosto prvi stik z osebami, ki uporabljajo prepovedane droge.
- Pomembno je oceniti predpise in zakone, da se zagotovi, da so človekove pravice oseb, ki uporabljajo prepovedane droge, v ospredju. Obsodbe in kazenske evidence imajo lahko trajne posledice in vplivajo na možnosti, da te osebe v prihodnosti pridobijo stanovanje ali službo. To bi lahko posledično ogrozilo zdravje in človekove pravice teh oseb.

Sistemi zdravstvenega in socialnega varstva

- V sistemih zdravstvenega in socialnega varstva se strukturna stigma kaže skozi organizacijske politike, prakse, usposabljanje, delovno kulturo, izobraževanje in vidike ureditve fizičnega okolja, kot tudi skozi interakcije med osebami, ki uporabljajo prepovedane droge in med ponudniki zdravstvenih ali socialnih storitev.

Ključne strukturne ovire, ki obstajajo v sistemu zdravstvenega varstva, vključujejo:

- Nezdostno usposabljanje zdravstvenega osebja o uporabi prepovedanih drog in stigmi.
- Pomanjkanje prožnosti v politikah in postopkih, na primer:
 - Za dostop do storitev je potrebna abstinenca.
 - Strogi termini za sestanke.

Priložnosti za zmanjševanje stigme

Zmanjšanje stigmatizirajočega izražanja

Destigmatizacija izražanja je izhodišče za spremembe, saj stigmatizirajoče izražanje ohranja predsodke in spodbuja diskriminacijo. Prvi koraki do destigmatizirajočega jezika vključujejo uporabo osebnega izražanja, izogibanje slabšalnim izrazom ter uporabo nevtralne in natančne terminologije.

Pogled nad uporabo prepovedanih drog skozi holistično lečo

Bistveno je razumevanje, da se stigma uporabe prepovedanih drog dotika drugih oblik diskriminacij na podlagi spola, rase, zdravstvenega stanja itd, in lahko prispeva k slabšim izidom za nekatere osebe.

Združenje za pomoč vrstnikom pri zasvojenosti (*The Community Addictions Peer Support Association - CAPSA*) je pripravilo koncept „zdravje na področju uporabe prepovedanih drog“ kot nov, vključujoč in nestigmatizirajoč način govora o uporabi drog, ki spodbuja zdravje vseh oseb, ki uporabljajo droge v celotnem spektru uporabe. Storitve in podpora v celotnem spektru vključujejo zmanjševanje škode, zdravljenje, okrevanje ter druge storitve telesnega in duševnega zdravja. Ta koncept lahko pomaga pri zbiranju informacij glede političnih odločitev z uporabo vprašanja:

- „Ali delujoča politika podpira zdravje oseb, ki uporabljajo droge?“

Sodelovanje z osebami, ki imajo izkušnje s civilno družbo

Pomembno je smiselno aktivirati in vključiti civilno družbo, ter osebe, ki imajo izkušnje uporabe prepovedanih drog v vse stopnje politik in programov, vključno z raziskavami javnega zdravja, razvojem in implementacijo politik in vrednotenjem programov. Civilna družba lahko in mora dejavno prispevati k razvoju politik in programov na vseh ravneh upravljanja, na občinski, nacionalni in mednarodni ravni.

Povečanje ozaveščenosti in poznavanje tematike v javnosti

Prizadevanja za javna izobraževanja, ki širijo dejstvo, da zasvojenost ni izbira ali moralni neuspeh, temveč stanje, ki ga je mogoče zdraviti, prinašajo upanje, da je dobro počutje mogoče. Širjenje in deljenje osebnih zgodb z namenom humanizacije uporabe drog in zasvojenosti lahko pomaga zmanjšati stigma. Pomembno je omeniti, da medtem ko izobraževanje lahko spodbuja spremembe v odnosih, strukturne spremembe v politikah spodbujajo pomembne spremembe v institucijah, ki bodo lahko spodbujale zdravje in človekove pravice oseb, ki uporabljajo prepovedane droge.

Pregled struktur, politik in predpisov za zagotovitev, da so človekove pravice v središču

Pregled in revizija politik, procesov in struktur lahko pomaga prepoznati in odpraviti ovire za dobro počutje oseb, ki uporabljajo prepovedane droge. Politika, ki ne temelji le na dokazih raziskav, ampak pritegne k sooblikovanju politik osebe z izkušnjami in nato nadalje ocenjuje, kako predpostavke/vrednote/pristranskosti vplivajo na sistem oskrbe, pomembno vpliva na zmanjšanje stigme in ustvarjanje podpornih sistemov, ki spodbujajo zdravje.

Usposabljanje in podpora strokovnjakom

Ustrezno usposabljanje za strokovnjake zdravstvenih in socialnih sistemov, ter za strokovnjake v organih pregona glede uporabe prepovedanih drog, zasvojenosti, nezavedne pristranskosti ter motivov in učinkov stigme, so pomembni za spreminjanje odnosa in ustvarjanje podpore v okoljih. Na usposabljanje o stigmatizaciji je potrebno gledati kot na orodje za izboljšanje učinkovitosti storitev, ne kot na opomin ali očitok. Strokovnjaki naj delujejo z idejo sočutja do samega sebe in pomena biti prijazen do sebe, razumevanjem svoje ranljivosti in z vpeljavo pristnega sebe na delovno mesto.